

ріанта. Фахові терміни менеджменту описано у межах когнітивної лінгвістики та концептуальної інтеграції. Виявлено ядерну інваріантну частину терміна як засіб розуміння значення терміна у різних фахових текстах.

Галина ТИМОШИК,
асистент

SUMMARY

The article deals with structural-semantic and concept-cognitive parameters of a term in management. The semantic invariant – as a stable component of the word structure enables both to interpret its numerous use in a new context and to emerge new contexts from the world. The semantic of its invariant has been presented and the language mechanism of different meanings of the term in special text has been shown.

ДАВНЬОГРЕЦЬКІ ЖІНОЧІ ІМЕНА У НОВОЗАВІТНОМУ ТЕКСТІ (на матеріалі новочасних перекладів Святого писма українською мовою)

Бібліотека святописемних текстів, увійшовши в українську культуру, значно вплинула упродовж тисячоліття на мовнокультурний розвиток українського етносу. Численні елементи біблійного тексту у вигляді фразеологізмів, слів із особливою сакральною семантикою, імен трансформувалися в україномовний вимір.

Упродовж XIX – XX століть українські філологи (П. Житецький [8], І. Огієнко [16], [17], О. Горбач [3]) у своїх розвідках розкрили історію та особливості перекладання святописемного тексту українською мовою. Наприкінці XX – початку XXI століття з'явилися статті (В. Німчука [14], Л. Шевченко [20]), розвідка (М. Жукалюка, Д. Степовика [9]), які презентують історію перекладу святописемного тексту та його компонентів, а також виявляють специфіку побутування святописемних текстів в україномовному вимірі.

Біблісантропоніми новочасних перекладів святописемних текстів тривалий час перебували на периферії наукових зацікавлень вітчизняної науки про мову, а тому потребують окремого системного дослідження. Особливе місце у системі новозавітного ономастикону займає давньогрецька система найменувань. У пропонованій розвідці розглянемо давньогрецькі жіночі імена та з'ясуємо їх структурно-типологічну специфіку, дистрибутивні характеристики та особливості перекладання.

Формування антропонімікону древніх геллінів відбувалося поетапно упродовж тривалого часу. Цивілізаційний поступ певної етно-культурної спільноти модифікував процес ідентифікації особи. Антропоформула ускладнювала свою структуру додатковими компонентами. „Давньогрецьке власне ім'я складалося з двох основних частин: імені (*ὄνομα, τό*) і по батькові, патроніма (*πατρωνυμικόν, τό*)” [11: 7]. Згодом структура давньогрецького імені ускладнилася. До неї „додався третій елемент, який вказував на етнічну приналежність носія цього імені (*εθνικά*). Цей останній елемент утворювався від назви міста, у якому ця людина мала права громадянства” [19: 368].

Особливість давньогрецької системи найменувань полягає у тому, що вона не була жорстко регламентована. Греки не мали визначеного набору імен і були вільніші у формуванні своєї антропоформули. Важливим для гелліна було індивідуальне ім'я. „до якого могли додавати ім'я батька. ... назву батьківщини

чи міста, з яким пов'язана доля цієї людини. ..., але й могли не додавати... Бувало й так, що ім'я витіснялося прізвищем..." [10: 40]. „До корпусу власних імен (proper name) давньогрецької мови входили особові імена, патроніми, матроніми, прізвиська, псевдоніми... Особові імена (proper name) становили ядро давньогрецького антропонімікону" [4: 39]. Давньогрецькі жінки (на відміну від римлянок) отримували індивідуальне ім'я, що могло бути смисловим [10: 40].

У тексті Святого Письма було виявлено 90 давньогрецьких біблісантропонімів. Серед грецьких імен новозавітного тексту переважають чоловічі найменування – 74 імені (82%). Жіночих імен грецького походження було виявлено шістьнадцять (18%).

Структурно-типологічні особливості давньогрецьких жіночих імен та особливості їх презентації у новочасних перекладах Святого Письма

Давньогрецькі жіночі імена у новочасних перекладах Святого Письма, мають однорідну структуру. Антропоформула цих імен складається лише з одного компонента, який міг бути і *власним іменем*, і *прізвищем*. Вивчення природи однокомпонентних найменувань новозавітного тексту потребує окремого дослідження, оскільки їх складно диференціювати за онімною природою (особове ім'я, патронім, прізвище та ін.). Однокомпонентні давньогрецькі жіночі найменування новозавітного тексту вважатимемо власними іменами: Верні́ка¹ (ж) – Верні́ка – Верні́кія (1а)², Верні́кія (1б),

¹ Для порівняння використовуємо оригінальний давньогрецький текст (The Greek New Testament. Fourth Revised edited by Barbara Aland, Kurt Aland, Matthew Black, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger, and Allen Wikgren. Fourth revised edition, 2nd print. Deutsche Bibelgesellschaft. – D-Stuttgart, 1994).

² Для розрізнення новочасних україномовних перекладів Святого Письма Новозавітного Канону ми вводимо нумерацію, яка ґрунтується на хронологічному принципі, відповідно до часу виконання перекладу: (1а) – Святе письмо Нового Завіту мовою русько-українською перекладали вкупі П. А. Куліш і Д-р І. Пулюй, Відень, 1871. – Печатано у Львові в друкарні Товариства ім'я Шевченка, 1880; (1б) – Святе письмо Старого і Нового Завіту мовою русько-українською / Респрінтне видання Нью Йорк, Лондон, 1930. Переклад П.О. Куліша, І.С. Левицького і д-ра І. Пулюя. – Союз біблійних товариств, USA, Sweden, 1991 (у статті аналізуємо обидві редакції Кулішевого перекладу, оскільки вони відрізняються одна від одної); (2) – Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Завіту із мови давньоєврейської й грецької на українську наново перекладена / Переклав І. Огієнко. – Druckhaus Gummersbach, West-Germany, 1988; (3) – Святе Письмо Старого та Нового Завіту / Перек. з давньогрецької І. Хоменко-Плюта. – United Bible Societies, 1990; (4) – Новий

Верні́ка (2), Верні́ка (3, 4) [Дії 25:13]³; Δάμαρις (ж) – καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις – жінка на ім'я Дамара (1а), жінка на ім'я Дамара (1б), жінка, Дамара ім'ям (2), жінка, на ім'я Дамаріса (3), жінка, на ім'я Дамара (4), [Дії 17:34]; Εὐνίκη (ж) – καὶ τῆ μητρὶ σου Εὐνίκη, – і в матір твою Євнікію (1а), і в матір твою Євнікію (1б), та в твоїй матері Євнікії (2), та в твою матір Євніку (3), та в твоїй матері Євнікії (4) [2 Тим 1:5] та ін.

У окрему групу виділяємо антропонім, який у новозавітному тексті використовуються не для означення безпосередньо його носія, а групи осіб, які мають певний стосунок до нього. Це могли бути родичі, челядь. Такі "домі" були причетні до розповсюдження нового віровчення. У новочасних перекладах вони трапляються у формі оніма або присвійного прикметника: ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης – братте моє від Хлоїсових, (1а), братте моє, від Хлоїних (1б), мої браття, від Хлоїних, (2), мої брати, від людей Хлої, (3), посланні від Хлої сказали мені про вас, мої брати, (4) [1 Кор 1:11]. „Домашні Хлої”, раби ефеської пані, могли бути християнами [15: 331].

Дистрибутивні характеристики давньогрецьких жіночих імен

Давньогрецькі жіночі біблісантропоніми у структурі святописемного тексту поєднуються зі словами, які позначають посаду, звання, професію носія імені. Ця обставина зобов'язує описати їх дистрибутивні характеристики: білісантропонім + титул: * Καὶδίκη (ж) – διοίκουσα Καὶδίκη βασίλισσος Αἰθιοπῶν – вельможа Кандакії, царіці Єфіопської, (1а), вельможа Кандакії, царіці Єфіопської, (1б), вельможа Кандакі, царіці ефіопської, (2), вельможа Кандакі, ефіопської царіці, (3), вельможа ефіопської царіці Кандакі, (4) [Дії 8: 27]. Особливе місце у системі античного найменування займає титул. Зважаючи на гендерні переваги тогочасного суспільства, найчастіше титули поєднувалися із чоловічими іменами. Процес трансформації чужомовних титулів у цільову мову може супроводжуватися і певними помилками. Отже, у нашому випадку жіноче ім'я є насправді титулом царіці („Кандака – це не власне ім'я ефіопської царіці, але титул династії ефіопських царів того часу" [12: 210]); білісантропонім + лексема на позначення посади, що пов'язана зі сферою культу: * διάκονος – 1) служителька; 2) диакониса [6: т.1: 372]; Φοίβη τῆν

Завіт Господа нашого Ісуса Христа: З 4-го повного перекладу Біблії / Пер. з давньогрецької о. Рафаїл Туркочак. – К, 2000.

³ У тексті статті використовуємо скорочення: Дії – Дії святих апостолів; ж – жіночий рід; Зн.в. – західний відмінок; 1 Кор – Перше послання апостола Павла до коринтян; Лк – Євангеліє від Луки; Мк – Євангеліє від Марка; присв. прикм – присвійний прикметник; Рим – Послання апостола Павла до римлян; 2 Тим – Друге послання апостола Павла до Тимофія; Филп – Послання апостола Павла до филип'ян.

ἀδελφῆν ἡμῶν, οὖσαν [καί] διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κενθρεαῖς Φίβυ, сестру нашу, служительку церкви, що в Кенхреях (1а), Фиву, сестру нашу, служительку церкви, що в Кенхреях (1б), сестру нашу Фіву, службеницю церкви в Кенхреях (2) Фиву, сестру нашу, служительку Церкви в Кенхреях (3), Фиву, служительку Церкви в Кенхреях (4) [Рим 16:1]; **біблісантропонім + лексема (словосполучення) на позначення професійної приналежності:** • πορφύρωπις, ἡ – продавець багрянці [7: τ.2: 1358]; καὶ τις γυνὴ ὀνόματι Λυδία, πορφύρωπις πόλεως Θιατιρῶν οὐνομένη τὸν θεόν, — одна жінка, на ім'я Лідія, купчиха кармазином, із горада Тиятирського, що шанувала Бога: (1а), одна жінка, на ім'я Лидія, купчиха кармазином, із горада Тиятирського, що шанувала Бога: (1б), жінка одна, Лідія, купчиха кармазином з міста Тиятир, що почитала Бога, (3), одна жінка, на ім'я Лідія, продавиця кармазином з міста Тиятир, що шанувала Бога, (4) [Дії 16:14]; **лексема на позначення соціального становища + біблісантропонім давньогрецького іменника:** • παιδίσκη – 3) молода рабниця [7: τ.2: 1218], служниця: παιδίσκη ὑπεκοδοῦσιν ὀνόματι Ῥόδη, дівчина, на ім'я Рода (1а), дівчина на ім'я Рода (1б), служниця, що звалася Рода, (2), дівчина, на ім'я Рода (3), служниця на ім'я Рода (4) [Дії 12:13].

У новозавітному тексті виявлено комплексні найменування, у яких біблісантропонім, поєднуючись із лексемами, презентує: а) **родинні стосунки:** • καὶ τῇ μητρὶ σου Εὐνίκῃ, — и в матір твою Євникію (1а), і в матір твою Євникію (1б), та в твоїй матері Євнікії (2), та в твою матір Євніку (3), та в твоїй матері Євнікії (4) [2 Тим 1:5]; • τῆν υἱοῦκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ → за Іродіяду, жінку брата свого Філіппа (1а), за Іродіяду, жінку брата свого Філіппа (1б), через Іродіяду, дружину брата свого Пилипа (2), через Іродіяду, жінку брата свого Філіппа (3), через Іродіяду, дружину брата свого Пилипа (4) [Мт 14:3]; • ἐν τῇ μάτρει σου Λοῖδι — в бабу твою Лоїду (1а), в бабу твою Лоїду (1б), бабі твоїй Лоїді (2), твою бабуню Лоїду (3), твоїй бабусі Лоїді (4) [2 Тим 1:5]; б) **специфіку власних у релігійній групі.** Лексеми *сестра, брати* використовуються для найменування людей, близьких за сферою діяльності, переконаннями: • *братте мое:* Χλόη (ж) ἀδελφοῦ μου, ὑπὸ τῶν Χλόης братте мое від Хлоїсових, (1а), братте мое, від Хлоїних (1б), мої браття, від Хлоїних, (2), мої брати, від людей Хлої, (3), посланці від Хлої сказали мені про вас, мої брати, (4) [1 Кор 1:11]; • *сестру нашу, служительку церкви, що в Кенхреях:* Φοίβη (ж) Φοίβην τὴν ἀδελφῆν ἡμῶν, οὖσαν [καί] διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κενθρεαῖς — Фіву, сестру нашу, служительку церкви, що в Кенхреях (1а), Фиву, сестру нашу, служительку церкви, що в Кенхреях (1б), сестру нашу Фіву, службеницю церкви в Кенхреях (2) Фиву, сестру нашу, служительку Церкви в Кенхреях (3), Фиву, служительку Церкви в Кенхреях (4) [Рим 16:1]; в) *учниці:* • *учениця маθητρια ὀνόματι Ταβίθα, ἡ διεκτιμωμένη λέγεται Δορκάς* учениця на ім'я

Тавіта, що перекладом зветься Сарна (1а), учениця на ім'я Тавита, що перекладом зветься Сарна (1б), учениця на імення Тавіта, що в перекладі Сарною зветься (2), учениця, на ім'я Та віта, що значить у перекладі Дорка (Сарна) (3), учениця, на ім'я Тавіта, що в перекладі означає Сарна (4) [Дії 9:36]; г) **симпатію до адресата, який доклав багато зусиль для популяризації нового віровчення:** • *люба, що багато трудилася в Господі:* Περούς... (ж) Περούδα τὴν ἀγαπήτην, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ. — Персіду люблю, що багато трудилася в Господі. (1а), Персиду люблю що багато трудилася в Господі. (1б), улюблену Персіду, що багато попрацювала в Господі. (2), улюблену Персіду, що багато трудилася у Господі. (3), улюблену Персіду, яка багато потрудилася в Господі. (4) [Рим 16:12].

Особливості перекладання жіночих давньогрецьких імен

Власні імена, як зауважує Н. Гарбовський, „визначаючи на зовнішню простоту, нерідко змушують перекладача задуматися над тим, який вибрати еквівалент для їх передачі у мові перекладу. У всякому випадку транскрипцією чи транслітерацією, – слушно зауважує науковець, – ... справа не обмежується” [5: 469]. Тому перманентно важливим у сфері перекладання будь-яких текстів є питання, присвячене трансформаційно-адаптивним процесам освоєння ономастикону цільовою мовою.

Давньогрецькі біблісантропоніми Новозавітного Канону, які пройшли кризу призму перекладних рефлексій авторів новочасних перекладів, зазнали трансформаційно-адаптаційних модифікацій, що супроводжують процес перекладання: змінилася фонетична оболонка імені та його морфологічні характеристики.

Існує певна відмінність між трансформаційно-адаптаційними особливостями побутування давньогрецького іменника у структурі сакрального і світського (художнього, наукового та ін.) текстів. Як зазначає І. Левінська, – бере до уваги російську перекладну традицію, – „в російській церковній літературі імена власні передаються в транскрипції, що відображає середньогрецьку вимову... В науковій ж літературі усталеною є передача власних імен у транскрипції, що відображає вимову класичного періоду. Звідси варіації в написанні: Тиверій і Тиберій, ... Ерм і Герм” [13: 9].

У процесі перекладання пропріатема транслітерується, транскрибується, калькується, іноді входження оніма у чужомовний вимір передбачає власне переклад (це здебільшого стосується „імен, що промовляють”). Перекладна традиція, що сформувалася упродовж тривалого часу, по-різному використовувала той чи інший перекладний прийом. Особливі преференції у процесі транскрибування отримала транскрипція. Зі слів М. Протасова, „Реконструкція транскрипції власних імен – це важлива складова тієї культурної революції, що здійснюється ... в усіх сферах знань” [18: 103]. В основному